

VIJESTI

IV MEĐUNARODNI KONGRES SLAVISTA U MOSKVI

Poslije pripremnih radova (stvaranje Međunarodnog komiteta slavista, izbor mjesta i vremena), koji su zacrtani i dijelom započeti još na Međunarodnom slavističkom sastanku u Beogradu (15—21. IX 1955)¹, na kojem su vodstvo i organizacija idućeg međunarodnog kongresa povjereni Sovjetskom komitetu slavista s akademikom V. V. Vinogradovom na čelu (v. Slovo 6—8, 1957, str. 414—420), pristupilo se organizaciji Kongresa, za koji je određeno da se održi u jesen 1958. u Moskvi. Međunarodni komitet slavista, u koji je na Beogradskom sastanku izabrano 12 predstavnika i 12 zamjenika predstavnika (za 5 slavenskih i 7 neslavenskih zemalja), proširen je te je u nj kooptirano još nekoliko članova. On je također održao tri plenarna sastanka (1956. u Pragu, 1957. u Moskvi i u siječnju 1958. u Varšavi) na kojima su usklađena različna tehnička i organizaciona pitanja. Težište priprema bilo je na nacionalnim komitetima, u prvom redu na nacionalnim komitetima slavista u slavenskim zemljama. Oni su bili dužni da organiziraju učešće svojih slavista i da se pobrinu da to bude i organizirano i na visini. Većina je u tu svrhu izdala i posebne zbornike u kojima su otisnuti referati njihovih učesnika i njihovih članova (Rusi »Slavjanskaja filologija« I—III, 1184 str., Bugari »Slavističen sbornik« I—II, 700 str., Česi i Slovaci »Československé přednášky pro IV Sjezd Slavistů« na 430 str., Poljaci »Z polskich studiów slawistycznych« I—II, 610 str., Ukrajinci »Slovjans'ke movoznavstvo« na 258 str., čak su i Rumunji izdali poseban zbornik »Romano-Slavica« u 3 knjige na 1030 strana), dok su drugi posvetili Kongresu i kongresnim referatima posebne brojeve svojih sla-

¹ Taj je sastanak naknadno priznat kao III međunarodni kongres slavista, za koji su 1939. bile izvršene sve pripreme, štampani materijali itd., tako da je kongres u Moskvi ovako (ex post) dobio redni broj IV (IV Međunarodnyj sjezd slavistov).

vističkih časopisa (Revue des études slaves, Scando-slavica, Studia Slavica, Wiener slav. Jahrbuch, Zeitschrift für Slavistik, i dr.). Osim toga, Kongres je — povodeći se za neodržanim Beogradskim kongresom, koji je zbog ratnih prilika bio zakazan za 1939. i poslije otkazan — raspisao anketu u kojoj je bio izvjestan broj pitanja iz svih područja slavistike, pa su i odgovori na ta pitanja štampani u dvije posebne knjige (kao »Otvety na voprosy«), koje su učesnicima podijeljene za vrijeme Kongresa. Ako se tomu doda, da se prilikom Kongresa, i u prostorijama Kongresa, održavala također međunarodna izložba slavističkih knjiga koje su izašle u razdoblju od posljednjih deset godina (1948—1958), u kojoj je osobito zapaženo bilo i učešće naših slavista, moći će se razumjeti, koliko je velik, naporan i mnogostran bio pripremi rad, koji je prethodio ovom Kongresu.

Sam kongres trajao je 10 dana (od toga 8 radnih), od 1. do 10. rujna 1958, a održavao se u impozantnoj zgradi i u većini predavaonica i dvorana Moskovskog državnog sveučilišta im. Lomonosova (MGU). Prisustvovalo je oko 2000 slavista (od toga 600 iz inozemstva) sa četiri kontinenta, kao predstavnici 28 različitih naroda i država. Referata je bilo prijavljenih preko 300 (od toga 153 samo sa područja lingvistike). Kako je na raspolaganju bilo samo 8 radnih dana, referati su bili podijeljeni na one koji će se držati pred plenumom i na one koji će se držati u sekcijama od kojih su prvotno bile predviđene tri (lingvistička, literarna i literarno-lingvistička). Zbog vrlo velikog broja referata te su sekcije dalje bile tematski podijeljene na veći broj podsekcija, tako da je npr. lingvistička sekcija imala 6 podsekcija (slavenski književni jezici i leksikologija, uporedno-historijska gramatika slavenskih jezika, fonologija i fonetika slavenskih jezika, podrijetlo slavenskih naroda i jezika, s posebnim podsekcijama za lingvističku geografiju slavenskih jezika i slavensku dijalektologiju i za mašinsko prevodenje iz slavenskih jezika), literarna sekcija 4 (povijest starih slavenskih književnosti (do XVIII v.) i

njihovih veza, povijest slavenskih književnosti XVIII i XIX v. i njihovih veza, povijest slavenskih književnosti XX v. i njihovih veza, slavensko narodno stvaranje) i literarno-lingvistička 2 (slavenska stilistika, poetika i umjetničko prevodenje, i slavenska stihologija).² Tako je — ako se uzmu u obzir i plenarne sjednice plenuma i plenuma sekcijâ — bilo u svemu 16 grupa predavanja koja su se održavala posebno, u posebnim dvoranama, i često, vrlo često istovremeno, tako da je bilo fizički nemoguće ne samo sudjelovati u radu cijele sekcije, nego je u većini slučajeva bilo nemoguće kombinirati ni dvije ili tri podsekcije iste sekcije, pa da se prisustvuje onim referatima koji bi pojedince mogli osobito interesirati. Tako je nemoguće bez krupnih rizika dati ne samo pregled rada cijeloga kongresa, nego čak i pregled rada — napretka i pojedinačnih ideja — bilo koje uže sekcije. Nemoguće, razumije se, samo zasada, dok se ne dobiju u ruke zapisnici sa svih zasjedanja, koji će izaći u štampi (na ruskom jeziku) na osnovi magnetofonskih vrpca na kojima su se snimale sve diskusije i uopće cijeli tok kongresa u svima sekcijama i podsjecijama. Sve dotle teško je dati neki sveobuhvatni sud u koji bi bilo uključeno sve što je taj kongres pružio svojim učesnicima. Tu mnogo ne pomažu ni štampani programi, jer su se neki referati otkazivali, jer referenti nisu mogli doći (a stalo se na stajalište da se referati ne čitaju nego da referenti sami u skraćenom obliku prezentiraju ili nadopune osnovne misli svojih štampanih referata), drugi su se ad hoc umetali a da nisu bili predviđeni, a neki su opet bili samo najavljeni, a da se pritom nije ni računalo s mogućnostima, da li će se oni moći držati i da li će se njihovi referenti moći poslati u Moskvu. Takav je slučaj bio i s nama: mi smo najavili 41 referat (prema 44, koliko je najavio SSSR)

² Uz veliki broj referata bio je također dosta znatan broj kraćih saopćenja, koja su se držala ujutro prije referata i iza kojih su se također održavale diskusije (u lingvističkoj sekciji bilo je takvih saopćenja 12, u literarnoj 36).

— i neki su slavistički časopisi u svojim izvještajima sa Kongresa donijeli obavijesti da smo toliko referata održali — no u Moskvi su održana samo 23 referata naših slavista (od toga 12 lingvističkih i 11 literarnih i literarno-lingvističkih) — iz jednostavnoga razloga što nije bilo sredstava da se svi referenti upute na Kongres (referate su održali A. Belić /na plenarnom zasjedanju/ i po sekcijama: u lingvističkoj A. Belić, F. Bezlaj, I. Gricat, J. Hamm, M. Hraste, M. Ivić, P. Ivić, Lj. Jonke, B. Koneski, M. Stevanović i V. Tomanović i u literarnoj i literarno-lingvističkoj J. Badalić, M. Boršnik, I. Frangeš, B. Kreft, R. Lalić, M. Leskovac, D. Pavlović, H. Polenaković, A. Slodnjak, F. Švelec i E. Štampar; kraća saopćenja održali su u lingvističkoj sekciji Lj. Vujović i u literarnoj Đ. Zivanović).

Kad bi sada, dok još nisu izašli iz štampe kongresni materijali, trebalo dati osvrt i u neku ruku ocjenu Moskovskog kongresa, moglo bi se reći ovo:

U prvom redu, treba odati puno priznanje Sovjetskom komitetu slavista, osobito njegovu predsjedniku akademiku V. V. Vinogradovu i sekretaru N. I. Tolstoju za golem trud, izvanrednu snalažljivost i izvanredan takt kojim su organizirali, postavili i vodili cijeli taj ogromni i dosad svakako najveći i najbolje organizirani slavistički kongres. Dosta je da kažem, da su uz sav taj

³ Po tematici naši su referati u literarnoj sekciji bili uži, i ako su prelazili okvire naših naroda, bilo je to samo da ovu ili onu našu književnost u danom razdoblju približe jednom drugom slavenskom narodu i pokažu njihove veze (koje su se m. o. predstavljale i tako, da smo mi bili receptivna a oni davalačka strana). U lingvističkoj sekciji samo je polovina referata bila usmjerena na pitanja naših jezika, a polovina je imala ili općelingvistički ili poredbeni karakter, tako da je tu naša slavistika dala i nekoliko zapaženih priloga općoj slavistici (što se očitovalo i u diskusiji, u kojoj su osobito učestvovali npr. sovjetski slavisti). Naši su referati štampani nepovezano, uglavnom u lokalnim slavističkim časopisima.

golemi trud obojica našli i toliko vremena da pravom ruskom i slavenskom srdačnošću dočekaju i isprate našu delegaciju koja nije bila ni jedna od najznačajnijih ni najvećih na ovom kongresu.

Ako se razmotre sva četiri slavistička kongresa koji su se održali u prošlih trideset godina, praški (1929), varšavski (1934), neodržani beogradski (koji se trebao održati 1939) i sada ovaj moskovski, mogu se odmah uočiti izvjesne razlike koje su među njima postojale — razlike koje su bile uvjetovane i vremenom, i mjestom i unutarnjom evolucijom koju takvi kongresi — kao i svaki drugi organizam — pokazuju kada postaju trajne ili relativno trajne institucije. Praški je kongres imao tri sekcije — lingvističku, literarnu i pedagoško-didaktičku, varšavski je mjesto pedagoško-didaktičke sekcije (koja je u Pragu bila zastupljena sa 2 referata) uveo historijsko-društvenu sekciju, u kojoj su bila 34 referata. Beogradski se kongres donekle vratio na praške osnove, ali je uz lingvističku, literarnu i didaktičku sekciju uveo i posebnu (balkanističku, sa 11 referata). Na moskovskom kongresu izostala je sasvim primijenjena (didaktička) sekcija i referati su ograničeni na jezik, književnost i, u maloj mjeri, etnologiju (sa 19 referata, od toga 4 jugoslavenska od kojih nije održan nijedan). Zato je, na drugoj strani, osobita pažnja posvećena lingvističkoj geografiji, stilistici (lingvističkoj i literarnoj), a kao novost koje prije nije bilo može se spomenuti podsekcija za mašinsko prevodenje (koje se nekako — i temetski i vremenski — našlo na periferiji zasjedanja Kongresa). Kao izvanredan uspjeh ovoga Kongresa, koji najbolje svjedoči o visokoj sposobnosti njegovih organizatora, treba spomenuti da su referati i unutar podsekcija bili tako raspodijeljeni da se određeno prijepodne ili određeno poslijepodne raspravljalo o problematici koja je — kroz referate — predstavljala cjelinu za sebe (tako se npr. u lingvističkoj sekciji u jednom zasjedanju (kroz različite referate) raspravljalo o glagolskom vidu, u drugom o balto-slavenskim odnosima, u trećem o glagolskim vremenima, u četvrtom o sintaksi, u petom o periodizacijama u razvitku jezika, u šestom o etimološkim, u sedmom o terminološkim pi-

tanjima, itd. — tako da je svako zasjedanje već ovom svojom konstrukcijom poticalo na refleksije koje su bile poredbene, općeslavenske prirode). Taj bi zahvat svakako trebalo zadržati, dok bi s druge strane prezidije sekcija i podsekcija trebalo svesti na najviše 2—3 člana, tako da ostali mogu slobodno sudjelovati u radu i onih sekcija, u koje nisu dospijevali jer su nekako permanentno bili vezani da zasjedaju u prezidiju samo jedne određene sekcije (ili podsekcije). Ta podjela po tematikama pokazala je ujedno — posredno, razumije se — izvjesne tendencije i izvjesne slabosti savremene slavistike. Dosta se pažnje posvećuje etimologiji, toponimici i uopće leksikologiji, zatim fonologiji i pitanjima strukture, nešto manje (i manje organizirano) pitanjima sintakse, a najmanje akcentu (u svemu dva referata, L. A. Bulahovskoga i J. Hamma), što ni izdaleka ne znači da ovim pitanjima poslije opširnih radova Kuryłowicza i Chr. Stanga ne bi trebalo posvećivati više pažnje. Mnoga, pa i naoko sitna pitanja, kao što je npr. pitanje periodizacije književnih jezika, iznijela su niz novih i korisnih ideja i pokazala, kako su stavovi koje pojedinci u tim pitanjima zauzimaju često vrlo različiti.

Na kraju Kongresa donesen je niz općih zaključaka od kojih su najvažniji 1) da se pokrene izdavanje nove Enciklopedije slavenske filologije, koja bi imala izaći na ruskom jeziku a pojedini prilozi bi se štampali također, posebno, na jezicima na kojima su napisani. Enciklopedija bi imala dva dijela, jezički i književni, i u ovom drugom bile bi obuhvaćene sve slavenske nacionalne književnosti (kod nas hrvatska, srpska, slovenska i makedonska svaka za sebe). Zatim, 2) izdat će se novo, cjelokupno, kritičko izdanje djela Jurja Križanića (sa potrebnim studijama), 3) nastojat će se izdati zajednički slavenski (općeslavenski) lingvistički atlas, 4) u posebnom izdanju obradit će se i prikazati slavenske inkunabule, 5) od korespondencija istaknutih slavista najprije treba zajedničkim silama izdati korespondenciju Vatroslava Jagića, 6) pristupit će se ekscerpiranju leksičke građe za veliki međuslavenski thesaurus iz mlađih redakcija cslav. jezika, i dr., a organizaciju toga rada na terenu trebali bi

da provode nacionalni komiteti slavista u pojedinim slavenskim zemljama uz pomoć i suradnju slavista iz drugih (osobito susjednih) zemalja. Udio, koji će u tom radu otpasti na nas, bit će osobito velik, jedno — jer za neka područja nemamo potrebnih ni iskustava ni predradnja, drugo — jer se neka pitanja direktno vežu za nas i za naše prilike (Križanić, Jagić, sl. jezik i narodni jezik u srednjem vijeku, inkunabule, pa pitanja slavenskog baroka itd.) pa će tu drugi s pravom očekivati našu suradnju i našu pomoć. Međutim, Moskovski je kongres bio tako dobro organiziran i predstavljao je tako impozantnu reviju slavističkih snaga, da je to moralo impresionirati svakoga tko je tamo bio, i svaki će biti svijestan da obveze primljene pred takvim skupom obvezuju, i da će trebati dobro pregnuti da se na idućem (V) kongresu, koji će se g. 1963. održati u Sofiji, pred taj široki međunarodni skup izađe s rezultatima koje on od nas očekuje.

J. Hamm

⁴ Od stranih slavista koji su se u svojim referatima specijalno osvrtni na slavensku medievalistiku ili na naša (jezična, literarna i uopće kulturna) pitanja, mogu se istaknuti D. S. Lihačev (o nekim radovima proučavanja južnoslavenskoga utjecaja u Rusiji), C. Vranska (opće odlike bugarskih i srpskih junačkih pjesama), M. Braun (južnoslavenski epos i historijska stvarnost), E. Georgiev (osnovna pitanja o postanku staroslavenske [starobugarske] književnosti i staroslavenskoga [starobugarskoga] jezika), I. A. Meščerski (značenje staroslavenskih prijevoda za rekonstrukciju grčkih arhetipova), F. Repp (Život Jude u ruskom sl. rukopisu u bečkoj Nacionalnoj biblioteci), E. Hill (o strus. rukopisu Mamaja u Brit. Museum), L. Andrejčin (uloga crkvenoslavenskoga jezika u oblikovanju savremenoga bugarskoga književnoga jezika), R. Auty (jezični preporod kod Slavena u Austriji 1780—1850 g.), Vl. Georgiev (najstariji slavenski geografski nazivi na Balkanskom poluotoku i njihovo značenje za naseljavanje slavenskih plemena), P. Oltianu (staroslavenski elementi

PRIPREME ZA KONGRES U SOFIJI 1963

Prema zaključku IV Međunarodnog slavističkog kongresa u Moskvi (1958), naredni međunarodni kongres slavista imao bi da se održi god. 1963. u Sofiji. Da bi se osigurao kontinuitet radova koliko u vezi s jednim (prošlim), toliko i u vezi s drugim (idućim) kongresom, zaključeno je da vodstvo Međunarodnog komiteta slavista još dvije godine (do jeseni 1960) ostane u rukama Sovjetskog komiteta slavista, kojemu je na čelu akademik V. V. Vinogradov. Tek tada to će vodstvo prijeći na Bugarski komitet slavista na čelu s akademikom Vl. Georgievom.

Sovjetski je komitet već započeo prve radove na ostvarenju zadataka koje je sebi postavio prošli kongres, te je sazvao i dosada održao dvije konferencije međunarodnoga tipa, jednu u Varšavi za pitanja općeslavenskog lingvističkog atlasa (predsjednici S. B. Bernštajn i W. Doroszewski), i jednu u Beču za pitanja povijesti slavenske filologije (predsjednici N. K. Gudzij i R. Jagoditsch). Prva je zasjedala u studenom 1959. a druga u svibnju 1960. i obje su rješavale konkretna pitanja u vezi s pripremnim radovima na svojim užim područjima.

u Sjevernoj Transilvaniji), J. Bauer (utjecaj grčkoga i latinskoga jezika na razvitak sintaktičkog sistema slavenskih jezika), G. Birnbaum (o metodi izdvajanja sintaktičkih grecizama u staroslavenskom jeziku), R. Ružička (o pitanju sintaktičkih posuđenica u staroslavenskom jeziku), J. Kurz (uloga crkvenoslavenskoga jezika kao međunarodnoga kulturnoga [književnoga] jezika kod Slavena), H. G. Lunt (o slavenskim palimpsestima), D. Bogdan (staroslavenski sgrafiti, Dobrudžanski natpis iz g. 943), L. Hadrovics (tvorba priloga u jeziku gradišćanskih Hrvata), A. Boissin (neki načini imenskoga označavanja u srpskohrvatskom jeziku), A. Gallis (o sklonivim i nesklonivim odnosnim zamjenicama u srpskohrvatskom jeziku), K. van den Berk (o književnom i razgovornom jeziku u Dubrovniku), i dr.